

התפיסה המערבית

האומנים מת

אלוף יוסף פלד*

הסביבה האסטרטגית של ישראל

ניתן לתאר את הסביבה האסטרטגית שישראל נמצאת בה בשני רבדים. האחד – הסביבה האסטרטגית-מדינית, והשני – הסביבה האסטרטגית-צבאית. ברובד הראשון ניתן להבחין במספר מאפיינים שבראשם יש לציין את

היומיומיים כדי שלעולם לא ימצא עצמו מופתע. הדברים הבאים יבקשו לבחון את השינויים שעלולים לחול ואשר נידרש להגיב להם, ולהציג את כיווני הפיתוח של היכולת הצבאית, אשר תאפשר להתמודד עם שינויים אלה.

מצבה הביטחוני של ישראל חייב אותה, מאז ומתמיד, להקפיד על עירנות מתמדת לשינויים האסטרטגיים והטקטיים החלים באזור. צה"ל, לאור זאת, נדרש לעקוב בקפידה אחר השינויים

* אלוף פיקוד הצפון.

2 התפיסה המערכתית של ישראל – האמנם מתחייב שינוי?/אלוף יוסי פלד
בשנים האחרונות – טוען המחבר – קמו בקירבנו מערערים על תפיסת הביטחון שלנו, הטוענים כי המערכים המבוצרים שבנינו, הכוללים עצמת אש מדויקת, יכולים להשמיד אויב ולבוא במקום התקפה. המחבר מטיל ספק בטענה זו, וסבור כי עם כל הקשיים שצפויים בשדה הקרב המודרני, בשל חוסר העומק האסטרטגי והאסימטריה במשאבים וביכולת בין מדינות ערב לישראל, טרם נוצרו התנאים לשינוי התפיסה המערכתית של ישראל, ושימור יכולת מתקפה ברמה האופרטיבית הינו חיוני.

6 הפיקוד מוכוון המשימה – מקומו וחשיבותו/אלוף דורון רובין
הקדמת ר' מה"ד למאמר על הפיקוד מוכוון המשימה בצבא הגרמני, על מהותה וחשיבותה של שיטת פיקוד-ושליטה זו.

7 הפיקוד מוכוון המשימה בצבא הגרמני
הפיקוד מוכוון המשימה הנו נוהל פיקוד-ושליטה המעניק למפקד-המשנה חופש פעולה נרחב בביצוע משימותיו, במסגרת כוונותיו של נותן הפקודה. נוהל זה, הרווח בצבא הגרמני, מתואר בתזכיר שהוגש על-ידי הגרמנים למפגש השנתי עם המטה של צבא ארה"ב, והמתפרסם כאן.

10 הסיוע הארטילרי בצבאות זרים/אל"מ ר'
המאמר שלפנינו עוסק בסיוע הארטילרי בצבאות הזרים בגוש המזרחי והמערבי כאחד. במאמר מתוארת התפתחות הארטילריה בצבאות אלה הן מבחינת אפקטיביות התחמושת, והן בממדי טווח ועומק הלחימה, כמשקפת תהליך שבו הארטילריה משנה פנים, והופכת מנשק מסייע לנשק המשתתף אקטיבית בקרב היבשה.

16 הארטילריה במלחמה המודרנית/כריס בלמי
המאמר מתאר את הארטילריה במלחמה המודרנית, כפי שהיא נתפסת בצבא הסובייטי. זהו פרק מתוך הספר **אל המלחמה האדום**, העומד לראות אור בקרוב בהוצאת מערכות.

33 קץ הטקטיקה והדרג המערכתי בצבא/תא"ל (מיל') גיורא פורמן
המאמר מציע גישה שעל פיה מהפכת הטכנולוגיה ומהפכת התקשורת והאינפורמציה יביאו לשינויים במרכיבי הכוח, הפוליטיקה והכלכלה. שינויים אלה ייצרו צורך בתפיסה אירגונית חדשה שעיקרה: לא עוד דרג מסתער, הנשלט על-ידי הדרג האסטרטגי, אלא מהלכיו של הדרג המסתער יהיו חלק מהאסטרטגיה.

ממדף הספרים
36 נפשו של לוחם/אלוף (מיל') ישראל טל
סקירת ספרו של תא"ל (מיל') אביגדור קהלני **דרך לוחם**, תוך עמידה על תרומתו הרבה של הספר לא רק בתחום לוחמת השריון, אלא גם להבנת מושגים המאפיינים את רוחו של צה"ל. האלוף טל עומד על הנושאים של ההווה הצבאית והצה"לית המובאים בספר, ומדגיש את חלקו בטיפוח מורשת השריון הישראלית.

איזון אסטרטגי – חלום שנגז/סא"ל ישי קורדובה
השאירה הסורית לאיזון אסטרטגי – טוען המחבר – נחלה כישלון חרוץ. בעקבות השינויים בברה"מ איבדה סוריה במידה רבה את חסותה המדינית של מוסקווה והמדיניות הסורית הגיעה לשבר.

41 תולדות הלוחמה הכימית – לקחים ברמה האסטרטגית/מיכה בר
המאמר סוקר את תולדות הלוחמה הכימית ממלחמת העולם הראשונה ועד מלחמת איראן-עיראק ומנסה לברר האם חלה קונוונציונליזציה של הנשק הכימי.

48 ספרים חדשים בספריית המטכ"ל

מפקד ועורך ראשי: סא"ל ישי קורדובה

העורכת: סא"ל רחל רוז'נסקי

עמוד: יואל שני ועופר דרורי

שער: עופר דרורי

מערכות

בית ההוצאה של
צבא הגנה לישראל

צוות המערכת:
 רס"ן אבי קובר
 רס"ן זיו בשן
 צבי עופר
 אביטל רנב

הדברים מתפרסמים על דעת הכותבים בלבד, ואינם משקפים בהכרח את עמדת צה"ל.

מחיר: 3 ש"ח (כולל מע"מ)
דמי מנוי לשנה: חיילים ועובדי מערכת הביטחון – 10 ש"ח, אחרים 11 ש"ח.

המערכת: רח' האלוף מנדלר מס' 3, הקריה, ת"א, 7026, מיקוד 61070, טלפון: 5694343.
מחלקת המנויים: משרד הביטחון/ההוצאה לאור, רח' דוד אלעזר 29, הקריה, ת"א, טל: 205516.
סדר: בית מערכות. הודפס באמצעות משרד הביטחון/ההוצאה לאור. לוחות והדפסה: דפוס נידט.

תית של ישראל

חייב שינוי ?

היציבות בלבנון, את המשך ההתקוממות באיר"ש ואזח"ע והסלמת הבעיה הפלסטינית, ואת גיבושה של קואליציה מדינית על בסיס מצרים, עיראק, ירדן וצפון־תימן.
ברובד השני – הסביבה האסטרטגית הצבאית – ראוי להזכיר את הגידול ההדרגתי בהיקף הכוחות הערביים, המתרחש בד בבד עם שיפורים איכותיים.

עם ישראל, ואת ההסדר המדיני בין ישראל למצרים ואת מערכת היחסים הישראלית־ירדנית המורכבת, שבה שני הצדדים מכירים באינטרסים ההדדיים ונמנעים מחיכוך צבאי.
לצד אלה ראוי לומר גם כי החשדות ההדדיים עקב סיום מלחמת איראן־עיראק משמרים רמה מסוימת של מתח בין הצדדים; ויש להזכיר את החרפת אי

האסימטריה המובהקת בין ישראל למדינות ערב בתחומי גודל האוכלוסייה והמשאבים הכלכליים, כמו גם בכוונות וביחס למלחמה. בעוד ישראל שואפת להשיג הכרה מצד מדינות ערב, שואפות מדינות אלה להכחידה.
יש לציין גם את צעדי ההפשרה המהותיים שננקטים במערכת העולמית, את המגמה הסורית להשיג איזון אסטרטגי

אלה באים לידי ביטוי בהצטיידות באמצעי לחימה מתקדמים ביבשה, באוויר ובים, בשיפור יכולת הלחימה בלילה, בשיפור במערכות הפיקוד, השליטה והתקשורת ובקיום אימונים מגוונים.

יש להזכיר גם את הרכש ואת הפיתוח העצמי של טילי קרקע-קרקע (עם ראש קונוונציונאלי ולא קונוונציונאלי), וכן כי במלחמת איראן-עיראק כבר נעשה בהם שימוש גם לחומרי לחימה כימיים.

יש להזכיר עוד את האסימטריה שבין מדינות ערב לבין ישראל בתחומי אופי הכוחות, המתבטאת לא רק בעובדה שצבאות ערב הם צבאות סדירים, בעוד צה"ל צבא מיליציוני, אלא גם ביכולת לגבש קואליציות ולפתוח במלחמה בכמה חזיתות בעת ובעונה אחת. וכן יש לציין את

האסימטריה בגודלו של המרחב העומד לרשות כל אחד מהצדדים: בעוד ישראל סובלת מהעדר עומק אסטרטגי, הרי המרחב הערבי אינו ניתן לכיבוש ולשליטה.

אותה אסימטריה הניכרת במשאבים ובפוטנציאל הצבאי, השפיעה על עיצוב

המחשבה הביטחונית הלאומית, המדגישה בין היתר את העמדת האיכות הישראלית מול הכמות הערבית; את בניין צה"ל כצבא מיליציוני (תוך קביעת סדרי עדיפויות

להשקעות בבניין סדר הכוחות, חמ"ן, חיל-אוויר, חיל-הים ואלמנטים בצבא היבשה

הסדיר לצורכי כוננות, ביטחון-שוטף ובניין הכוח) ואת הקמת ההגנה מרחבית, כמענה

להעדר העומק האסטרטגי, המאפשר תגובה מיידית לאורך קווי הפסקת האש.

ניהול המלחמה הושתת אפוא על התימרון ועל הקרב הנייד תוך נקיטה של

אסטרטגיית מרכזי כובד לנקודות שקבענו. דבר זה איפשר למצות את עקרון העתקת

המלחמה לשטח האויב מוקדם ככל האפשר.

השינויים האסטרטגיים במישור המדיני

לכל מדינות המזרח התיכון מערכות יחסים עם המעצמות המשפיעות על מדיניותן, מכאן ששינוי במדיניות האסטרטגית של המעצמות עלול לגרום לשינויים מהותיים במתרחש במזה"ת.

שינוי כזה יכול להיות, לדוגמה, גיבוש של ראייה משותפת בין מעצמות (ויהיו גורמיה אשר יהיו) ליצירת דינמיקה בתהליך

השלום במזה"ת, או אולי פיחות במעמד המזה"ת בעיני המעצמות, מסיבות פנימיות של המעצמות עצמן.

דוגמה נוספת לכך מהווה חידוש היחסים הדיפלומטיים בין סוריה למצרים,

המשקפים כנראה מגמה סורית להצטרף לגישה המצרית המתונה יותר. אם כי ראוי להסתייג ולציין כי עדיין מוקדם להעריך את משמעותו של צעד זה.

שינויים מעין אלה מחייבים דיון מעמיק בשאלות כגון מה יהיו השלכותיהם על

ישראל ועל מדינות המזה"ת בכלל? מה יקרה למערכת היחסים בין ישראל לארה"ב

ולסיוע שהאחרונה מושיטה לנו בתחומים הכלכלי והצבאי-טכנולוגי ומה יהיה מעמדה

המדיני של ישראל?

חשוב להבין כי אנו מצויים בעיצומו של תהליך התפתחותי המאופיין בשינויים

רבים, בחלקם פרדוקסאליים, ואלה מחייבים את ישראל לבחון את מעמדה.

סיום מלחמת עיראק-איראן הוא אירוע שיכול להשפיע על גודלו של כוח המשלוח

העיראקי. בהתחשב בקשר המדיני שהלך והתהדק בין עיראק לירדן (כולל סימנים של

שיתוף פעולה צבאי), פירושו של דבר יצירת אפשרות לאיום בהיקף ובפריסה

שלא ידענו בעבר! אף-כי בתקופה הקרובה, סביר להניח, כי עיקר עוצמתו של הכוח

העיראקי יישאר עדיין רתוק למקומו! החרפה באי היציבות בלבנון טומנת

בחובה סכנה לפגיעה באינטרסים חיוניים ישראלים באזור לבנון. מעצם קיום כוחות

סוריים וכוחות חתרניים מהפכניים בקירבה לגבול הישראלי, נוצרת הסכנה לחיכוך ולעימות צבאי!

לצד כל מה שנאמר עד כה יש לציין גם אלמנטים כגון היחסים בין ישראל למצרים,

או לירדן, וכן את ההישגים של ההתקוממות באיר"ש ובאזח"ע בדעת הקהל

העולמית, ובמערכת הפוליטית הישראלית, אשר כרגע אינם צפויים לשינוי מהותי,

אולם מעצם טיבם הם גורם משתנה. להתנהגותה של ישראל כמדינה, יש

השפעה על חלק נכבד של המערכת האסטרטגית, ועם זאת יש לזכור כי על

חלקה ההשפעה היא שולית. אפשר לומר שבסיכומו של דבר ישראל

כילכלה את מעשיה בתבונה, השכיחה לשמור לאורך שנים בסביבה אסטרטגית

מדינית קשה, על קשרים חיוניים לה עם ארה"ב, אשר תמכה בה כלכלית, צבאית

וטכנולוגית, וסייעה רבות למצבה המדיני

והצבאי של ישראל.

אולם, שינויים אסטרטגיים במערכת העולמית, העולולים להביא לשינוי בגישתן

של המעצמות למזה"ת, מחייבים את ישראל לבחון את מצבה הגיאופוליטי

ולאור הלקח העיקרי של מלחמת יום-הכיפורים, להתכונן ל"מקרה הכל" –

כלומר, לתרחיש המסוכן מכל של מלחמה כאשר כל מדינות ערב משתתפות במתקפת

פתע. כפי שצינו קודם, האסימטריה במשאבים ובנותוני הפוטנציאל הצבאי,

והסכנה האורבת מפני שינוי (ואפילו קטן) שעלול לחול בתמיכה המדינית ובסיוע

הכלכלי והצבאי מצד ארה"ב – מחייבים את ישראל לבחון את דרכה.

המישור האסטרטגי הצבאי

כאמור, במישור האסטרטגי הצבאי אנו בוחנים בעיקר את המשמעויות הנלוות

לקיומן של מערכות טילי קרקע-קרקע המקנות "זרוע-ארוכה" למדינות ערב וכן

את השימוש שנעשה בחומרי לחימה כימיים. עובדת הימצאותם של טילי קרקע-

קרקע בצבאות ערב, מחייבת אותנו להביא בחשבון גם מצבים שבהם עלולים הללו

להחליט לעשות בהם שימוש, ולשקול כיצד ובאילו כלים נרתעים מלהשתמש בהם?

היה וישתמשו בהם, כיצד נסכל פגיעה? ואם תהיה פגיעה, כיצד ניערך שזו תהיה

מינימאלית?

אנו מצויים בתהליך מתמיד של הגדלת הפער הכמותי בינינו לבין מדינות ערב

לטובת האחרונות, תוך שאיפה מצידם לצמצום הפער האיכותי.

שיפור איכותי בצבאות ערב, המבוסס על אמצעי לחימה משופרים וטכנולוגיות

מערביות, וכן הכנת מערכי הגנה מבוצרים וממוכשלים, יפגעו ביכולת התימרון

היבשתי של צה"ל. מכלל המשתנים האסטרטגיים

הסביבתיים, יש לנו השפעה דומיננטית על איכותנו. המושג "איכותו של צה"ל" הינו

מורכב וכולל אלמנטים רבים. דומה כי מוסכם על רובנו, שבלתי אפשרי להציב

בנוסחה מתמטית את היחסים הפנימיים של מרכיבי האיכות. יחד עם זאת, ברור,

שתפיסת ביטחון ריאלית היא המשך של המענה האסטרטגי. ככל שתפיסת הביטחון

מתרחקת מהבנת המציאות על כלל מרכיביה, הרי הולך ונוצר הפער ביכולת

להעריך נכונה את הבעיות הניצבות בפנינו, ולהתארגן מבעוד מועד כדי להיות מוכנים להתמודד עם בעיות באורח יעיל.

בשנים האחרונות, כמו בקרבנו מערערים על תפיסת הביטחון שאימצנו עשרות שנים. אלה טוענים שהמערכים המבוצרים שבנינו, הכוללים עצמת אש מדויקת, יכולים להשמיד אויב ולבוא במקום התקפה והעתקת המלחמה לשטח האויב.

צפיפות כוחות האויב ועומק המערכים המבוצרים שלו, יקשו על ההבקעה ועל האפשרות להגיע למרחבי התימרון. עם זאת, אם נשנה את התפיסה ונעבור מדוקטרינה התקפית ברמה האופרטיווית לדוקטרינה הגנתית, תוך גרימת אבדות קשות לאויב, נבטל את ההצדקה להעתקת הלחימה אל שטחו.

האם ניתן לנצח במגננה?

נשאלת אפוא השאלה – האם באמצעות אש מדויקת בקרב סטאטי, נגרום לאויב אבדות כה גדולות, שנצליח להביא לסיום המלחמה?

על-מנת להידרש לשאלה זו יש לברר האם כתוצאה מכך נעלמת בעיית חוסר העומק האסטרטגי של ישראל? שהרי כל פריצה של אויב במקום כלשהו עשויה להביא לפגיעה ולנזק ברמה של אסון. עוד יש לבדוק האם ניתן לבסס את הצלחת המגננה על גורם האש. האם יש לנו

משאבים שיכולים לבסס מערך אמל"ח שמבטל את היתרון הכמותי הגדול של האויב, המאפשר לו לתקוף בעת ובעונה אחת בכמה מאמצים המהווים חלופות ועתודות זה לזה? והאם אין סכנה שבקרב אש סטאטי, נפתח מלחמת התשה דוגמת מלחמת עיראק-איראן הפוגעת גם בעורף? התשובות לשאלות אלה מציבות סימן שאלה מול היכולת להכריע מלחמה בקרב אש בלבד, והצורך להעתיק את המלחמה לשטח האויב נותר בעינו. נשאלת, אם כן, השאלה כיצד.

סיכום

למרות היתרונות של קרב ההגנה יש לזכור כי לתוקף יתרונות של בחירת הזמן, המקום, השיטה וגם הניצול של אמצעי הלחימה.

הצורך בהבטחת ביטחון המדינה בכל

נקודת זמן מחייב מעבר הדרגתי לטכנולוגיות חדשות. לא ניתן להפנות משאבים בהיקף גדול לפיתוח ולרכישה של אמל"ח שלא על-חשבון פגיעה בשגרת צה"ל ובכוננותו היום-יומית.

מספר הנחות יסוד צריכות אפוא להוות בסיס לבניין הכוח ולמיצוי התרומה הטכנולוגית, במגמה לשמר את איכותו של צה"ל. אנו יוצאים מתוך הנחה שהמלחמה תיפתח ביוזמה ערבית תוך ניצול יסוד ההפתעה ותוך ניסיון לשבש את גיוס

המילואים ולפגוע בעורף; עוד יש להניח כי הכרעת המלחמה – אינה ניתנת להשגה בקרב אש בלבד, ויש להשיגה תוך ימים ספורים; יש להרתיע את האויב מן האפשרות של פגיעה בעורף, וכישלון מצידנו בהרתעתו מחייב אותנו לפתח יכולת לסכל ניסיונות פגיעה בעורף. יש לקיים אופציה למכת-אש, אשר תשבש הכנות למתקפה יזומה ערבית. ויש להמשיך ולפתח את יכולת האיסוף להשגת ההתראה המודיעינית ועל פיה להחליט באיזה מהלך יזום או מגיב לבחור!

הנחות יסוד כאלה מובילות למסקנות כי על צה"ל מוטלת החובה להמשיך ולפתח יכולת התקפה ברמה האופרטיווית. יכולת זו מחייבת ליחיד מאמץ לפיתוח אמל"ח, המבוסס על טכנולוגיות מתקדמות וכן תורת מלחמה תואמת, שתאפשר לבטל או לקזז באורח ניכר את נטרול יכולת התמרון היבשתית שלנו, תוך התאמת יכולת זו למשתנים לאורך ציר הזמן.

עם כל הקשיים שצפויים בשדה הקרב המודרני, בשל חוסר העומק האסטרטגי ועקב האסימטריה במשאבים וביכולת בין מדינות ערב לישראל, עדיין לא נוצרו התנאים לשינוי התפיסה האסטרטגית הישראלית, ושימור יכולתנו למתקפה ברמה האופרטיווית – הינו חיוני.

